7. Кауза І.Б. Складники персонажного дискурсу у наративному текстопросторі / І.Б. Кауза // Науковий вісник ХДУ. Серія: Перекладознавство та міжкультурна комунікація. – 2016. – Вип. 4 – С. 73–76.

8. Скляренко О.Б. Авторське та персонажне мовлення як одна із структурно-композиційних домінант оповідань І. Бахман (На матеріалі збірки «Das dreißigste Jahr») / О.Б. Скляренко // Культура народов Причерноморья. – 2007. – № 110, Т. 2. – С. 176–178.

9. Фролова І.Є., Омецинська О.В. Специфіка художнього дискурсу та його аспектів / І.Є. Фролова, О.В. Омецинська // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов. – 2018. – Вип. 87. – С. 52–61.

Гнатів М.А.
студентка,
Науковий керівник: **Бехта І.А.**
доктор філологічних наук, професор,
Національний університет «Львівська політехніка»

ПОНЯТТЯ ПРО ДИСКУРСНІ ЗОНИ ТЕКСТОВОГО КОМУНІКУВАННЯ – ДИСКУРСНА ЗОНА НАРАТОРА І ДИСКУРСНА ЗОНА ПЕРСОНАЖА

У цьому дослідженні ми розглянемо два поняття у дискурсній зоні текстового комунікування, а саме – дискурсну зону наратора та дискурсну зону персонажа.

Сучасні лінгвістичні розвідки приділяють значну увагу художньому дискурсу та художньому тексту, а множинність підходів та розмаїття інтерпретацій у сучасному мовознавстві дозволяють розглядати їх з різних точок зору. Більше того, лінгвістика постійно розширює свої межі у вивченні художнього тексту.

Любомир Долежел, чеський структураліст, вважає, що кожен оповідний текст складається з множини дискурсів і їхні «відношення, контрасти і гармоніїї складають базис вербальної структури оповідного жанру» [1]. За Долежелем, є дві дискурсні зони текстового комуні кування – *дискурс наратора* та *дискурс персонажа*. Їх також називають базовими формами наративного (оповідного) дискурсу. Відношення між

цими видами дискурсу досить складні, адже персонажний дискурс тісно переплітається з дискурсом наратора. Персонажне мовлення не може існувати без мовлення наратора. Обидва дискурси, виражені різноманітними формами, не відмежовуються один від одного і можуть характеризуватись як абсолютною протилежністю, так і повним ототожненням. У художньому тексті автор-наратор і персонаж, як суб'єктні центри художнього світу, є посередниками комунікації автора і читача. Наратор і персонаж формують дискурсні зони текстової комунікації – дискурсну зону наратора та дискурсну зону персонажа.

Бехта І.А. зазначає, що «…комунікація у формі художнього тексту як процес пізнання людиною реального світу здійснюється творчим суб'єктом – автором тексту і тим, для кого цей текст створюється, – читачем. Посередником і об'єктом когнітивної діяльності автора-письменника і читача у художньому тексті є автор-наратор і персонаж – суб'єктні центри художнього світу (текстові антропоморфи, текстові 'паперові' особистості)» [4].

Л. Долежел виокремлює дві групи комунікативних функцій наратора і персонажа: 1) первинні фенкції необхідні для реалізаціїї глибинної структури тексту, як-от: а) *функція репрезентації* – наратор здійснює оповідь подій, а персонаж – їх реалізацію, виконуючи б) *функцію дії* та в) *функцію контролю* за оповіддю; 2) вторинні функції формують «поверхневу структуру» тексту, де *фунція дії та функція контролю* належать наратору, а *репрезентативна* – персонажу.

Основною функцією *наратора* є опис ситуацій та подій. Мовлення наратора може здійснюватися від третьої або від першої особи. Прикладом можуть слугувати уривки з сучасного воєнного роману «Жовті птахи» Кевіна Пауерса:

Murph came back into the room with a kind of waddle under the weight of ***his*** *gear.* ***He*** *looked a lot like Sterling in some ways, the blond hair and blue eyes. But it was as if Murph was the ordinary version. Where Sterling was tall and trimly muscled, Murph was not.* ***He*** *wasn't fat, it was just that* ***he*** *seemed almost incorrectly short and squat by comparison. Whereas Sterling's jawline could have been transferred directly from a geometry textbook, Murph's features were nearly imperceptibly askew. Whereas Murph's mouth fell comfortably into a smile, Sterling's did not.*

I *was not surprised by the cruelty of* ***my*** *ambivalence then. Nothing seemed more natural than someone getting killed. And now, as* ***I*** *reflect on how* ***I*** *felt and behaved as a boy of twenty-one from* ***my*** *position of safety in a*

warm cabin above a clear stream in the Blue Ridge, ***I*** *can only tell* ***myself*** *that it was necessary.* ***I*** *needed to continue. And to continue,* ***I*** *had to see the world with clear eyes, to focus on the essential.* ***W****e only pay attention to rare things, and death was not rare.*

За Поповою О.А., якщо оповідь ведеться від тертьої особи, то автор представлений як «неперсоніфікований всезнаючий оповідач-творець, який не належить до світу тексту і не наділений прагматичною вмотивованістю» [7]. Автор-оповідач спостерігає за тим, що відбувається начебто збоку, але в той же час проникає в роздуми героїв, надаючи оцінної кваліфікації тому чи іншому розвитку подій за допомогою різноманітних форм реалізації своєї позиції.

Персонажне мовлення реалізується трьома формами – пряме, непряме та невласне-пряме мовлення. Пряме мовлення – репрезентація автентичного, фактично висловленого мовлення персонажа. Воно або передає мовлення персонажа, зберігаючи граматичні і лексичні особливості розмовного мовлення, або відтворює безпосереднє висловлення, передаючи думки, почуття, стани. Наприклад:

He spoke firmly. «They aren't gonna pop up and wait for you to shoot them. Remember your fundamentals and you'll be able to do what needs to be done. It's hard at first, but it's simple. Anybody can do it. Get a steady position and a good sight picture, control your breathing and squeeze. For some people, it's tough after. But most people want to do it when the time comes.»

Непряме мовлення – переповідає або опосередковує мову персонажа. Синтаксична будова непрямого мовлення втілена у формі складнопідрядного речення, де речення введення є репрезентуючим компонентом.

Невласне-пряме мовлення має дві форми прояву – зовнішнє і внутрішнє мовлення, тобто зовнішнє невласне-пряме мовлення – приховане, цитатне мовлення у мовленні, а внутрішнє невласне-пряме мовлення – внутрішні рефлексії, потік свідомості, думка в думці. В невласне-прямому мовленні відображаються лексичні та синтаксичні особливості чужого висловлення, манера мовлення літературного персонажа, емоційне забарвлення, але передається воно не від імені персонажа, а від імені оповідача, який виражає думки і почуття свого героя, зливаючи його мовлення зі своїм.

О.О. Андрієвська розглядає невласне-пряме мовлення як особливий вид оповіді, в якій спостерігається взаємодія і взаємопроникнення

мовленнєвих планів, кожен з яких частково втрачає свою специфіку, в результаті чого утворюється нове явище, яке несе в собі різнопланові характеристики [3]. Отже, сутність невласне-прямого мовлення – вловити і відтворити у відповідності із створюваним образом персонажа його внутрішнє мовлення, адекватно представити цей внутрішньо – мовленнєвий потік у контексті відповідно організованого, вербально оформленого для сприйняття читачем внутрішнього світу персонажа

Отже, дискурсна зона наратора та персонажа утворюють зону текстового комунікування. Їхні відношення переплітаються у тексті та творять його неповторну та унікальну структуру. Дискурс наратора та дискурс персонажа мають свої власні комунікативні функції та способи репродукції.

Список використаних джерел:

1. Doležel L. Narrative Modes in Czech Literature. – Toronto: University of Toronto Press, 1973. – P. 3

2. Powers, Kevin. «The Yellow Birds», 2012. – P. 4–13.

3. Андриевская А.А. Синтаксис современного французского языка / А.А. Андриевская. – К.: Вища школа, 1973. – 204 с.

4. Бехта І.А. Дискурсна зона персонажа у фактурі художнього тексту / І.А. Бехта // Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер.: Філологічна. – 2012. – Вип. 29. – С. 248–250.

5. Бехта І.А. Авторське експериментаторство в англомовній прозі XX століття / Іван Бехта. – Львів: ПАІС, 2013. – 268 с.

6. Бехта І.А. Дискурс наратора в англомовній прозі / Іван Бехта. – К.: Грамота, 2004. – 304с.

7. Попова Е.А. Литературная коммуникация как объект изучения лингвистики нарратива // Филологos. – 2008. – Т. 1-2. – № 4. – С. 224.

8. Фролова І.Є., Омецинська О.В. Специфіка художнього дискурсу та його аспектів / І.Є. Фролова, О.В. Омецинська // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов. – 2018. – Вип. 87. – С. 52–61.

9. Шенько М.М. Дискурс наратора та персонажа: форми та функції // Trends of modern science. – 2015: May, 30 – June, 7, 2015. – Vol. 16. – Sheffield: Science and Education LTD, 2015. – С. 11–14.